

EKONOMISKA KRISER OCH HUR DE PÅVERKAR TRANSPORTSYSTEMET

181120

HENRIK ANDERSSON

Syfte och metod

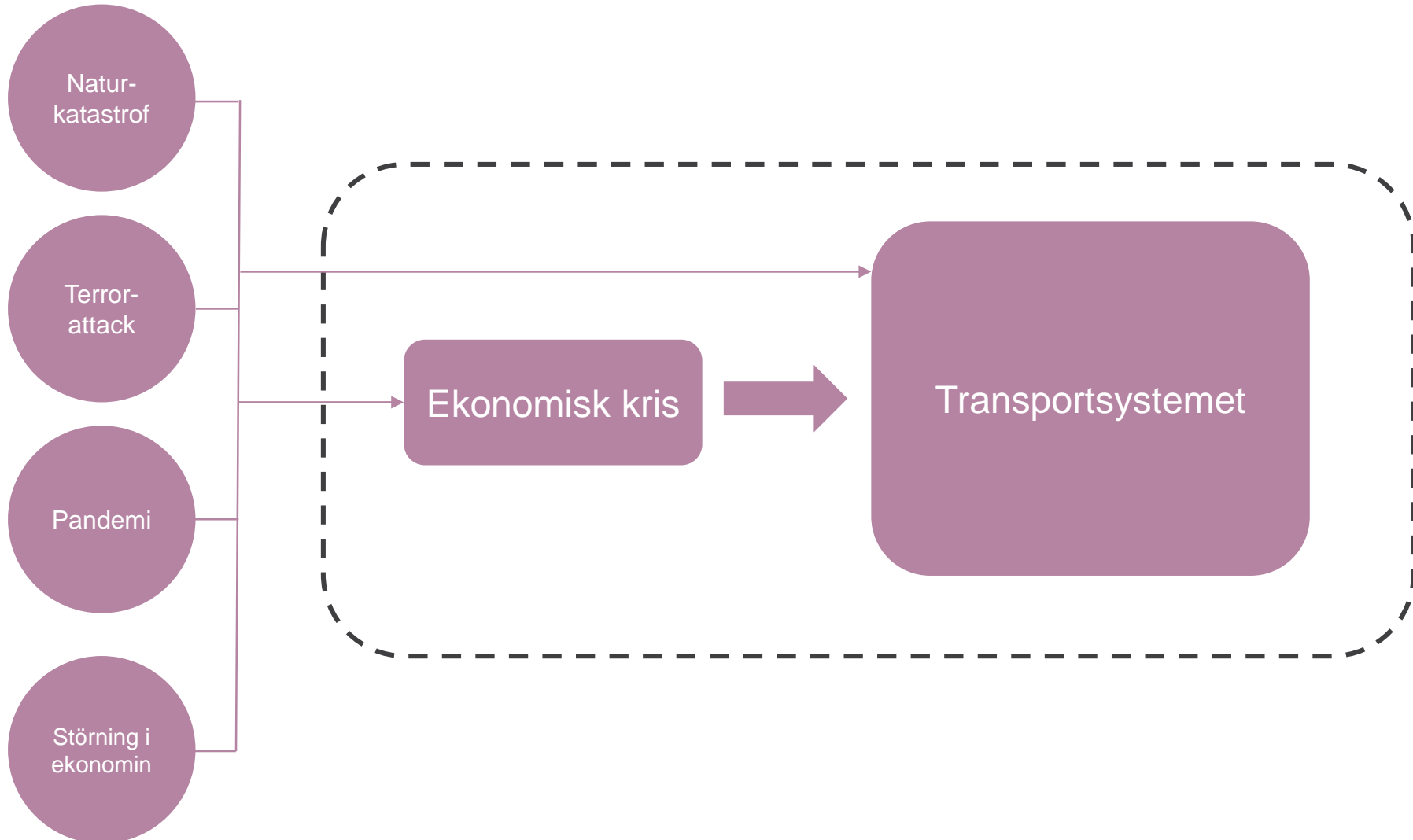
Syfte:

1. Undersöka samband mellan konjunktursvängningar och förekomst/utveckling av effektivare transportlösningar
2. Beskriva teoribildningar om hur kriser påverkar strukturomvandling med fokus på transportområdet

Metod:

- Litteraturstudier

Avgränsning

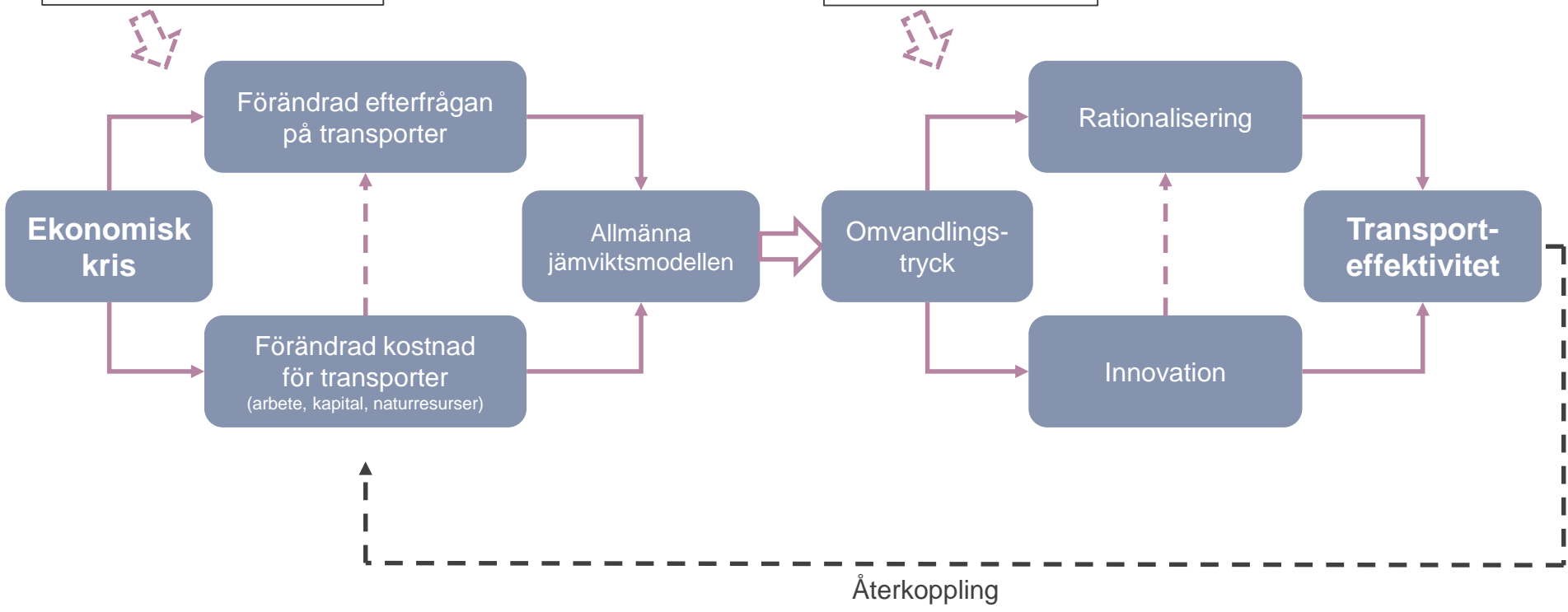

Andra typer av externa signaler:

- Styrmedel
- Regleringar
- Avregleringar
- Skatter, avgifter
- Innovationer
- Förändrade beteenden
- M fl

Marknadssignaler

- Konkurrens
- Hot om konkurrens
- Ägarkrav
- Kundkrav
- Incitament

Transporteffektivitet

- Effektivitet definieras som *graden av måluppfyllelse i förhållande till resursanvändning*
- Transporteffektivitet = $\frac{\text{uträttat transportarbete}}{\text{erbjudet transportarbete}}$
  - Godstransporter: tonkilometer / erbjudna tonkilometer
  - Persontransporter: personkilometer / erbjudna personkilometer

Två sätt att öka effektiviteten:

- Öka antalet passagerare eller mängden gods genom en mer attraktiv och/eller differentierad produkt
- Optimera det erbjudna transportarbetet med avseende på frekvens, fordonsstorlek, transportslag, etc. (Kostnadsreduktion)

Detta kan åstadkommas genom att:

- **Rationalisera** maskiner, processer, kompetenser, produkter, affärsmodeller, etc
- **Innovera nya** maskiner, processer, kompetenser, produkter, affärsmodeller, etc

Rationalisering under ekonomisk kris

Förlopp:

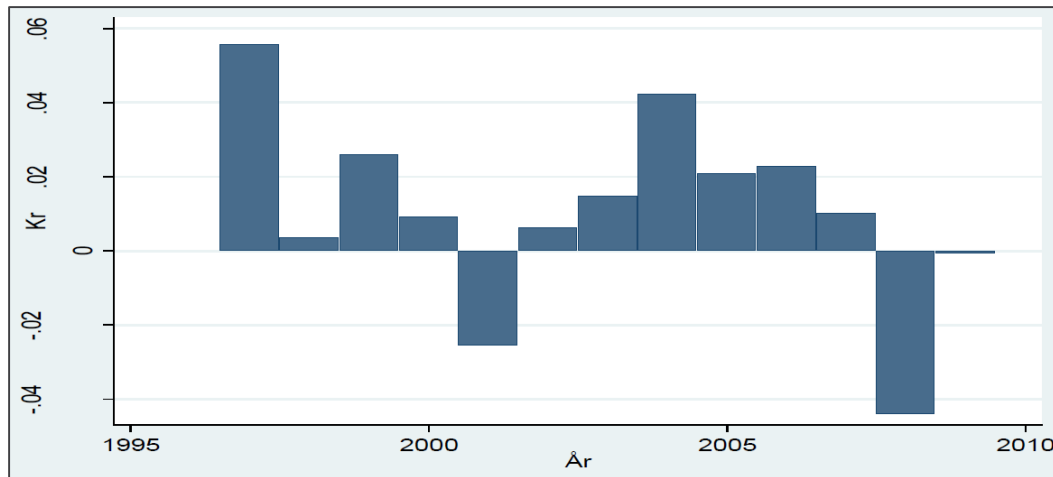
Anpassning av kapacitet mha både rörliga och fasta kostnader:

- Läger ner trafik
- Reducerar turtäthet
- Anpassar/byter fordon
- Skär ner personal
- Minskar marknadsföring, forskning och utveckling

På branschnivå sker en konsolidering genom konkurser och förvärv, vilket förändrar utbud och transportmönster

Rationalisering under ekonomisk kris – oklar nettoeffekt

- Negativ på kort sikt. Sannolikt delvis pga trögrörliga strukturer

Årlig förändring av produktiviteten i näringslivet 1996-2009, mätt som årlig förändring av förädlingsvärde per anställd. Källa: Heyman F m fl 2014 sid 34.

- Oklart på längre sikt:
  - Produktiviteten ökar framför allt i befintliga företag och genom nya företags expansion
  - Fortsatt oro för det ekonomisk läget gör att företag är extra försiktiga med investeringar och i stället fyller befintlig kapacitet
  - Konsolidering kan driva effektivitet genom skalfördelar, men till en kostnad av dynamik

Innovation under ekonomisk kris

- Syns inte i forskningen att "Nöden är uppfinningarnas moder"
- Innovationer är långsiktiga, med hög risk och nyttan fördelas mellan flera
- Bromsar både innovation och rationalisering/strukturomvandling:
  - tillgången till kapital,
  - offentliga stödåtgärder,
  - protektionistiska åtgärder,
  - trögörliga strukturer (avtal, resurser och strukturer)
- Underlättar innovation och strukturomvandling:
  - krismedvetenhet kan bryta upp strukturer
  - Offentliga stödsatser är ofta inställda på att underlätta en strukturomvandling respektive stimulera innovation. (Vägnätets utbyggnad under 30-talskrisen, mer miljövänlig fordonsteknik under finanskrisen 2008-09)

Förändrad efterfrågan

Typ av resa/transport	Byte av transportmedel eller operatör	Ersätts med annan start-/målpoint (och därmed resa/transport)	Minskar frekvensen	Skjuts upp	Ställs in
Pendling	Ja	Ej relevant	Ja	Ej relevant	Ja
Tjänsteresor	?	?	Ja	Ja	Ja
Fritid - turism	Ja	?	Ja	Ja	Ja
Fritid – övrigt	?	?	Ja	Ja	Ja
Godstransport inrikes	Ja	?	?	?	Ja (efterfrågan upphör)
Godstransport utrikes	Ja	Ja	Ja	?	Ja (efterfrågan upphör)

? betyder att belägg inte identifierats i litteraturen

Samband ekonomi och transporter före, under och efter kris

Före kris – tydliga samband	<ul style="list-style-type: none"> • Transporter ökar med befolkning, välstånd • Kostnad byts mot andra kvalitetskriterier (snabbhet, tillförlitlighet, tillgänglighet, frekvens) • Transportmönster påverkas av omvärldsförutsättningar som: <ul style="list-style-type: none"> • Ekonomisk specialisering • Globalisering • Urbanisering • Stadsplanering 	
Under kris – sambanden vänds	Persontransporter <ul style="list-style-type: none"> • Reducerar resandet (rörlig kostnad) • Säljer bil eller köper inte bil (fast kostnad) • Nyttjar kollektivtrafik framför egen bil. (Byter kvaliteter mot pengar.) • Branschen och aktörer konsoliderar och effektiviserar, vilket kan både stimulera och reducera efterfrågan. • Exempel på att aktörer expanderar 	Godstransporter <ul style="list-style-type: none"> • Mindre handel reducerar transportererna. • Konsumentvaror verkar bromsa in snabbare, vilket påverkar exvis containertrafik. • Branschen och aktörer konsoliderar och effektiviserar för att behålla lönsamhet. • Nya logistikstrukturer skapas. • Överflyttning till andra transportslag
Efter kris – sambanden återställs	Persontransporter <ul style="list-style-type: none"> • Snabb återhämtning (kvartal-halvår) • Ökat resande • Återgång till bilresande • Ökat bilinnehav 	Godstransporter <ul style="list-style-type: none"> • Långsammare återhämtning (flera år) • Branschen ökar beläggningen innan man ökar transportutbudet -> högre effektivitet • Strukturerna omvandlas successivt utifrån omvärlden.

Avslutande reflektioner

- Långsiktiga samband mellan ekonomi och transporter gäller även omvänt och i korta perspektiv
- Ekonomiska teorier, modeller och begrepp räcker långt för att förklara förlopp
- Verkar saknas forskning om huruvida förändrade logistikstrukturer permanentas eller återgår
- Transporteffektivitet som "belägningsgrad" kan vara för smalt
- "Som vanligt": välbeställda människor klarar krisen bättre
- "Önskvärt": välskötta företag och verksamheter klarar krisen bättre
- Hur stort omvandlingstryck bidrar krisen med relativt normala marknadsbetingelser?

SWECO

